

TİASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 5, Sayı: 18, Eylül 2018, s. 187-205

Dr. Öğretim Üyesi, Fahrettin GEÇEN

İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü,

fahrettin.gecen@inonu.edu.tr

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARDA GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİNİN ÖNEMİ

Özet

Otizm belirtisi gösteren çocukların dil gelişimleri, sosyal iletişim, duygusal uyarılara garip tepkiler, zihinsel gelişimde problemler, kısıtlı konulara duyulan ilgi, rutinin değişmeme arzusu gibi yaşadıkları problemleri görsel sanatlar eğitimi ile problemlerin aşımına desteği konu edilmiştir. 2017 yılında Hatay ilinde yer alan Alan Umut Damlaları Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan 4 otistik öğrenciye iki ay boyunca yaptırılan görsel sanatlar çalışmaları ile dikkati artırma, soyut düşünme ve muhakeme gücünü artırma, kavram gelişiminde renk ve şekilleri tanıma, taklit etme, sıra oluşturmaları araştırılmıştır. Yapılan araştırmalarda çeşitli resimlerin yerleri değiştirilip dikkat artırma, sesi çıkarılan hayvanların resimlerini çizdirterek taklit etmeleri, renk ve şekilleri sıraya koyarak sıra oluşturmaları, birlikte çalışarak işbirliği ile iletişim becerilerinin artırılması, soyut kavramları tanıma bulgularına erişilmiştir. Araştırmada renk ve şekilleri tanıma, taklit etme, sıra yapma, soyut düşünme becerilerine görsel sanatların katkısının olacağı görülmüştür.

Anahtar kelimeler: otizm, görsel sanatlar, dikkat, soyut düşünme, renk, taklit etme

THE IMPORTANCE OF VISUAL ARTS EDUCATION IN CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER

Abstract

Support to overcome problems experienced by the children with autism, such as language development, social communication, strange reactions to emotional stimuli, problems in mental development, interest in restricted issues, desire not to change their routines, is

mentioned via visual arts education. In 2017, 4 autistic students in the Umut Damlaları Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi in Hatay Province were investigated by practicing visual arts studies for two months to increase the attention, the ability of abstract thinking and reasoning, to recognize, imitate, and fit into the sequence of colors and shapes in the concept development. In the studies, raising attention by changing the places of various pictures, imitating by drawing the animal sounded, fitting into sequence of the colors and shapes, increasing the ability of communication and collaboration by working together and findings of recognizing the abstract concepts were reached. In the research, it was observed that Visual Arts would contribute to the skills of recognizing, imitating, making a sequence and thinking abstract.

Keywords: autism, visual arts, attention, abstract thinking, color, imitation

1.GİRİŞ¹

İnsan varlığıyla, yaşam süreciyle, kazanımlarıyla bir değerdir. Dünyada birçok yaşam formu olup, canlılar içerisinde aklını kullanma ve iradesiyle insan en önemli canlı türünü oluşturmaktadır. Canlılar içerisinde irade çok önemli bir yer tutmaktadır. İnsanlar iradeleriyle seçme, analiz etme, ayırıştırma, kendi için karar verdiği doğruya yönelme yapısına sahiptir. Diğer canlılarda düşünme ve seçme yani irade sınırlıdır. Bir bitki kendi yaşam döngüsüne ait kodlamalarla yaşam döngüsünü devam ettirir. Bir hayvan sınırlı zekâsıyla ve seçme özgürlüğüyle yaşar ama insan daha geniş ve kapsamlı yapıdadır. İnsan zekâ ve irade zenginliğine sahip olduğu kadar kendi yapısında zaman zaman bazı engel türleriyle de karşılaşır. Engellerin oluşum sebepleri kendi içerisinde farklılığa sahiptir; kimi engeller doğum öncesi nedenlere bağlıdır kalıtsal etkenler gibi, kimi engeller doğum sırası ve hamilelik sürecinde olur, kimi engeller yaşam içerisinde oluşan bir kaza gibi özel durumlardan oluşur. engelli bireyler bazen düşünmede sınırlı kalıp zihinsel engelli, bazen fiziksel yetersizliğe sahip olup bedensel engelli, bazen kalıtsal nedenlerden örneğin kromozom fazlalığından ötürü down sendromlu olur, bazen nedeni bilinmez başka türden bir engele sahip olur. Engeller bazen bireyde düşünmeyi ve iradeyi sınırlarken bazen normal bir bireyden daha farklı ve üstün düşünmesini de sağlayabilir. Örneğin bir asperger sendromlu otistik bir birey normal bir bireyden çok üstte bir hafızaya sahip olup, gördüğü bir şeyi unutmadan her ayrıntısıyla resmedebilir.

Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerde sınırlılık ve zenginlik vurgulanması gereken önemli bir durumdur. Bunun en belirgin örneği olarak üstün zekâlı bireyleri gösterebiliriz. Üstün zekâlı bireyler, normal bireylerden farklı düşünüp, ürettiğinden ötürü hızlı düşünüp daha fazla yaratıcı olmaktadır. Üstün zekâlı bireylerin normal bireylerle birlikte eğitim öğretim görmeleri onlara haksızlıktır. Üstün zekâlı bireyler normal bireylerle eğitim görür iseler, normal bireylere göre daha hızlı öğrendiklerinden ötürü normal bireylerin süreci onlara sıkıcı hatta onların gelişimini geriletici duruma getirecektir. O halde üstün zekâlı bir bireyi normal bir bireyle aynı eğitim-öğretim süreci ve ortamında eğitmek ona haksızlık olacaktır. Aynı şekilde bir otistik bireye sahip olduğu engelin özelliklerinden dolayı onlara normal bireylerden daha

¹ Bu çalışma Fırat Üniversitesi'nde düzenlenen Uluslararası Sanat Ve Estetik Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuştur.

farklı yaklaşmak gereklidir. Örneğin bir otistik çocuk karmaşık cümleleri çözümleremez. Bundan ötürü otistik çocuğa siz açık ve kısa cümleler kurmak zorundasınızdır.

Otistik bir çocuğun görsel zekâsı üst düzeydedir ve takıntıları vardır. Otistik çocuğu resim yaptırırken görsel zekâsını ve takıntılarını kullanarak ona resim yaptırabiliriz. Otistik bireyler kendi içerisinde özeldirler çünkü ortak bazı noktalara sahip olsalar da yüzlerce çeşitliliğe sahip olduğundan her birey kendi içerisinde ele alınmalı ve eğitim öğretimleri bu doğrultuda yapılmalıdır. Otistik bireyler aldıkları görsel sanatlar eğitimi aracılığıyla birçok kazanıma sahip olacaklardır. Onların yaşam kalitesini arttırmada, toplumda bir birey olduklarını hissettirmede, başarının tadını alıp özgüvenlerin artmasında, aile içi ve arkadaşlarıyla ilişkilerini arttırmada katkısı olacağı düşünülmektedir. Unutmamak gerekir ki dünya sadece bize bahşedilmemiş, farklılıklarıyla özel eğitim bireyelerine de aittir. Onlar bizim dünyamızın parçaları, bizlerin koruması ve sahip çıkması gereken bireyelerdir.

2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Otizm Spektrum Bozukluğu olan özel eğitime gereksinim duyan 10- 12 yaş grubu bireyelerin otizmin tedavisi ya da rehabilite edici rol oynayacağı düşünülen görsel sanatlar uygulamalarının önemini açığa çıkartmaktır. Görsel sanatlar aracılığı ile otistik bireyelerde dikkat arttırma, muhakeme gücünü arttırma, az da olsa soyut bakış açısı kazandırma, kavram gelişiminde renk ve şekilleri tanıma, taklit yolu ile resimsel ifade biçimi oluşturma, renk şekillerle sıra oluşturabilme, birlikte çalışarak işbirliği oluşturabilme becerilerini kazandırmada görsel sanatlar eğitiminin bir araç olarak kullanımı amaçlanmaktadır.

Araştırma sonucunda bu yaş grubu engelli öğrencilerin yaptırılan uygulamalar sonrası kazandıkları yeti ve kazanımları ortaya çıkarma amacı da güdülmektedir.

3 Araştırmanın Önemi

Otizm Spektrum Bozukluğu olan bireyelerde çeşitli görsel sanatlar uygulamaları ile onların birlikte çalışarak işbirliği oluşturabilme ve sosyal yaşama kazanımı, dikkatlerinin arttırma, muhakeme gücünü arttırma, az da olsa soyut bakış açısı kazandırma, kavram gelişiminde renk ve şekilleri tanıma, taklit yolu ile resimsel ifade biçimi oluşturma, renk ve şekillerle sıra oluşturabilme, becerilerini kazandırmada kendi bireysel yetilerini kazanımı, estetik algılarının gelişimi, el-göz ve el kaslarının gelişimi, özgüvenlerinin gelişimi, başarılı olduklarında kendilerine olan saygılarının artışı vb. sağlamaktır.

Otistik özellik taşıyan bireyeler, sahip oldukları engelleri ortadan kaldırmak ya da minimize etmek amacıyla Görsel sanatlar eğitiminin sunduğu kazanımların katkısını maksimum düzeyde nasıl pozitif etki ettiklerini bulgulamak amacı gütmekte, bu kazanımlar aracılığı ile otistik bireyelerin özelliklerini aileler ve özel eğitimcilerin öğrenmelerini sağlayıp, yaklaşımlarında daha sağlıklı bir yol izlemeleri için bir bilimsel veri kaynağı olarak sunulması önem arz etmektedir.

4. Otizm Nedir? ve Otizmliler Çocukların Özellikleri

Otizm “İnsanlarla ilişki kurmakta zorluk çekme, konuşmanın iletişim aracı olarak kullanılmaması, öğrenme ve sosyal becerilerdeki sınırlılık gibi özelliklerle tanımlanır”(Darıca, Abidoğlu ve Gümüşçü, 2011:13).

“Otizmin ilk tanımlandığı yıllarda ağırlıklı olarak kabul edilen Psikojenik Teori, otizmi, bir kişilik bozukluğu ya da psikolojik baskıya dayalı duygusal yetersizlik olarak değerlendirmiş ancak bu görüş geçerliliğini kısa bir süre devam ettirebilmiştir” (Darıca, Abidoğlu ve Gümüşçü, 2011:13).

Fakat günümüzde 1960’da ortaya atılan “Organik Teori; günümüzde de hala geçerliliğini korumaktadır. Bu teori otizmin organik kökenli olduğunu savunmakta ve normal dışı davranışların beyindeki bir probleme bağlı olarak ortaya çıktığı görüşünü benimsemektedir”(Darıca, Abidoğlu ve Gümüşçü, 2011.13).

Otistik çocuklar iletişimde ve kendileri ilgili düşünmede sorun yaşarlar “otistik bireyler başkalarının duygularını ya hiç anlamadıkları ya da sınırlı bir ölçüde anladıkları için, mutluluğu ya da üzüntüyü paylaşmakta zorlanırlar. Fikirlerini başkalarıyla paylaşma, geçmişteki ve şimdiki deneyimlerine dayanarak plan yapma yetenekleri sınırlıdır” (Wing, 2012: 45).

“Pek çok otistik çocuk televizyon ve vidolardan zevk alır, ancak en sevdikleri videolar Scooby Doo gibi çizgi filmler, alkış sesinin mekanik seslerin ve parlak ışıkların çok olduğu yarışma programlarıyla bilim kurgular ve hareketin çok olduğu filmlerdir (çeviren: Kunt, 2012: 44).

5. Otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilere yaptırılacak çalışma örnekleri

Ağır düzeyler için parmak boya, el baskısı, , hazır sepet, fırça ile kâğıda sulu boya sıçratma, kolaj, pipet ile kâğıda sulu boya üfleme, sahte ebru, kâğıt baskı, poşet baskısı, ip baskısı, poşet baskısı, nizami ve iyi şekilde yaptırılabilir. Aynı çalışmaları orta ve hafif düzeydeki otistikler de yapabilir. Ayrıca orta ve hafif düzeydeki öğrencilere yönlendirmeler ile cd çalışmaları, makas ile kâğıtlara şekil verme, gibi çalışmalar yaptırılabilir. Otistik çocuklarda özellikle takıntılarına yönelik yönlendirmelerle resimler hikâyeleştirilip çizdirilmelidir.

6. Yöntem:

6.1 Araştırma Yöntemi

Nitel Araştırma Deseni olup, araştırmayı bir çözüme kavuşturma amacıyla; kitap, makale, tez, internet ortamında veri tarama ve toplama yöntemi ile özel eğitimde uzman görüşleri ve oluşturulan 4 kişilik otizm spektrum bozukluğu kapsamındaki 10-11 yaşlarındaki dört öğrenciye yaptırılan uygulamalar ve gözlem formu ile veriler elde edilerek bu araştırma gerçekleştirilmiştir. Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklardan biri asperger sendromlu diğer üçü de bilişsel açıdan iyi durumda olan otizmliler çocuklar ile 4 kişilik grup oluşturulmuştur. Otizm spektrum bozukluğu türüğü açısından çok çeşitliliğe sahip olduğundan bilişsel açıdan

TİDSAD

problemliler olanlar değil de iyi durumda bireyler ele alınarak engellerine yardımcı olunabilecek türden kişiler seçilmiştir. Aşırı takıntılı ve zekâ düzeyi açısından ağır ve orta derecedeki çocuklarla uygulamalar açısından sorun oluşabileceği öngörülmüştür. Bu gruptaki öğrencilere oluşturulan gözlem formundaki uygulamalar yaptırılarak ve ayrıca otistik bireylere kazandırılması gerektiği düşünülen görsel sanatlar çalışmaları ile dikkati artırma, soyut düşünme ve muhakeme gücünü artırma, kavram gelişiminde renk ve şekilleri tanıma, taklit etme, sıra oluşturmaları ile ilgili uygulamalar yaptırılarak elde edilen veriler aracılığıyla sonuca ulaşılmıştır. Gözlem formu “**Görsel Sanatlar Uygulamaları İle Özel Eğitim Kapsamında Yer Alan Bireylerin Eğitsel Gelişimleri**” başlıklı doktora tezinde kullandığım bir form olup doktora tez danışmanın izni ile bu çalışmaya uygunluğu açısından bir ölçüt aracı olarak kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemiyle yapılan bu çalışmada formu ve kazanımları düşünülen uygulamalar oluşturulurken, Ölçüte Bağlı Değerlendirme yapılmış, oluşturulan kıstaslar, öğrenciler üzerinde aranmıştır.

Öğrencilerin belirlenen davranıştaki seviyesini ölçmek amacıyla da Derecelendirme Ölçeği kıstasları kullanılmıştır. Görsel nesne tamamlama, Görsel nesne boyama gibi uygulamalarda ise Beceri Analizi ve Ölçülmesi yapılmıştır. Öğrencinin o engel türünde kazanması gereken Temel Kavram bilgileri Kavram Analizi metoduyla yapılmıştır. ‘Benzer olanı bulun’ gibi seçenekler içeren sorular ile Çoktan Seçmeli Test metodundan yararlanılmıştır. Renklerin yanıtlanamaması sonrası Doğrudan Öğretim metodu ile renkler öğretilmeye çalışılmıştır. Gözlem Uygulama Formu’ndaki uygulama ve sorular öğretim programına uygun şekilde belirlenip, Müfredat Temelli Değerlendirmeye tabi tutulmuş ayrıca muhakeme yetisini ölçen veriler gözlem formundaki karşılaştırmalardan elde edilmiştir. Uygulamalarda öğrencilere çizim yaptırmadan önce çizecekleri resmin konusu hikâyeleştirilmiş ve örnek olay ve drama yöntemine başvurularak otistik çocuk konuyla ilgili durumla yüz yüze getirilmiştir. Böylece otistik çocuk empati kurarak o durumu yaşayıp resmedebilmiştir. Sesli hayvan taklidi ve hayvan resminin gösterimi ile otistik bireye çizdirilen resimde gösteri (demonstrasyon) metodu, drama, rol oynama yöntemi ile işitme duyusu ve görme duyusu harekete geçirilmiş ilgisini çekip empati kurdurtulmuştur. Şekilleri ve renkleri tanımada gösteri (demonstrasyon) metodu kullanılmış ve tanıyıp tanımadıklarına ait dönütler alınmıştır. Sıra oluşturmalarında ise gösteri (demonstrasyon) metodu uygulanmış şekil ve renklerin yerleri değiştirilip yanıt oluşturulan sıralamayı bilip bilmedikleri soru cevap yöntemi ile yapılmıştır. Ayrıca yaptırılan uygulamalarda çocukların yaptıkları gözlem yoluyla gözlem tekniği uygulanmış ve yapılan tüm bu metotlara ürün ölçekli değerlendirme yapılmıştır. Ürün ölçekli değerlendirme yapılmasının nedeni yaptırılan uygulamaların sonucuna bakılmasından dolayıdır.

Gözlem formları Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi’nde uygulanmış ve süre ölçekli değerlendirme yapılmıştır. Uygulama sürecinde hazırlanan gözlem formu içerisinde yer alan renk kavramının ölçülmesi çeşitli uygulamaları kapsayarak iki hafta sürmüştür. Ayrıca estetik algıları ölçmeye yönelik gözlem formu soruları, soruların yanıtlanması esnasında ifade edilmiş, ayrıca zekâ düzeylerine uygun şekilde estetik, otistik çocuklara anlatılmıştır. Üç boyut kavramı ise bir saat süre içerisinde konu olarak anlatılmış, oyun hamurlarıyla ve renkli kâğıtlarla üç boyutlu çalışmalar, çocuklara iki hafta içerisinde uygulanmıştır. Kavramsal algıyı ait soruları ise, önce bağımsız olarak yapmaları istenmiş, sonrasında sözel ipucuyla sorulmuş,

daha sonrasında model olma ile anlatılmış, yine yapamadıkları takdirde fiziksel yardım gerekiyorsa fiziksel yardım yapılmıştır. Kavramsal algı soruları ise dört haftalık bir süreci kapsamaktadır.

6.2 Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, Hatay ilinde yer alan Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkez’inde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu olan engelliler oluşturmaktadır. Bu kurumda eğitim ve rehabilite gören 10-11 yaş öğrencilerine uygulama gözlem formu ve otistik öğrencilere kazanım sağlayacağı öngörülen engellerine yönelik uygulamalar yaptırılmıştır.

Araştırmanın örneklemini ise Otizm Spektrum Bozukluğu olan engelli öğrenciler oluşturmaktadır. Otizm Spektrum Bozukluğu olan engelli öğrencilerden uygulamalara olumlu yanıt verebileceği düşünülen başarılı öğrenciler tercih edilmiştir. Araştırma aracılığı ile bu tür öğrencilerin tedaviye ve kazanıma açık olabilecek kişilerle yola çıkılarak elde edilen bulgu ve verilerle başka araştırmacılara ön ayak olma amacı da güdülmüştür. Seçilen öğrenciler arasında cinsiyet açısından 2 kız 2 erkek öğrenci seçilerek cinsler arası eşit dağılıma gidilmiştir. Hem daha başarılı öğrencilerin seçimi hem de cinsiyetlerdeki eşitlik ile amaçlı örneklem yoluna gidilmiştir.

6.3 Veri Toplama Yöntemi

Bu çalışmada öğrencilere belirlenen uygulama gözlem formundaki (renk, estetik, üç boyut ve kavramsal) sorular, öğrencilere aşamalı olarak uygulanmıştır. Uygulamalar yaptırılırken, önce öğrencilere sorulmuş ya da yaptırılmıştır. Öğrencilerin yapıp yapamadıkları gözlemlenmiş, yapamadıkları takdirde sözel ipuçları verilmiştir. Alınan ipuçlarına rağmen uygulamayı yapamayan öğrenciye model olunmuş, buna rağmen yapamadığı görüldüğünde ise fiziksel yardım yapılmıştır. Gözlem formu uygulanırken öğrencilere uygulamalara verdikleri yanıtların gerektiğinde nedeni sorulmuş, ayrıca uygulamalar esnasında öğrenciler gözlemlenmiş böylece sorulan sorular ve edinilen gözlemlerle de verilere ulaşılmıştır. Otistik çocukların engellerinde yer alan durumlarını iyileştirici ve sanatsal gelişiminin sağlayıcı uygulamalar içerisinde yer alan, resimlerin yerleri değiştirilerek, ya da konular hikâyeleştirilip resimleri çizdirilerek konuya ve resme ilgi ve dikkatleri artırılmıştır. Gözlem formundan yararlanarak otistik çocukların muhakeme yetileri ölçülmüş, sesi çıkarılan hayvanların ve resmi gösterilen hayvan resimlerinin hem tanımlarında hem de çizimlerinde taklit yolunun kullanılması sağlanmıştır. Renk ve şekilleri belirli sıraya koyarak tanıyıp tanımadıkları ve kendilerine söylenen sıralamada renk ve şekilleri koyup koyamadıklarının gözlenmiştir. Ayrıca malzeme paylaşımı yaptırılarak ortaklaşa işbirliği kurabilmeleri yönlendirmeye sağlanmış, sevgi gibi basit soyut kavramları sözel anlatım ve yönlendirme ile çizip çizemedikleri gözlenmiştir.

6.4 Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrencilerde Uygulama Süreçleri

Renk konusu iki hafta, estetik konusu bir hafta, üç boyutlu çalışmalarda oyun hamuru bir hafta, renkli kâğıtlarla çalışma bir hafta süreyi almıştır. Kavramsal algı soruları ise dört hafta süre almıştır. Muhakeme yetisini ölçme bir hafta, resim çizdirme bir hafta, yetenekli öğrencilere

yönlendirmeli resim çizdirme dört hafta, taklit yoluyla resim çizdirme bir hafta, renk ve şekilleri sıraya koyma bir hafta, soyut ifadelerin resmini çizme bir hafta süre almıştır.

6.5 Veri Toplama Araçları

6.5.1 Uygulama Gözlem Formu

Araştırmada kullanılan Uygulama Gözlem Formu “**Görsel Sanatlar Uygulamaları İle Özel Eğitim Kapsamında Yer Alan Bireylerin Eğitsel Gelişimleri**” başlıklı doktora tezinde kullandığım bir form olup doktora tez danışmanımın izni ile bu çalışmaya uygun olduğundan bir ölçüt aracı olarak kullanılmıştır. Uygulama gözlem formu araştırmacı tarafından oluşturulup, form içerisindeki aranan ve uygulanan her bilgi alan uzmanları olan Eğitim Bilimleri alanından, Resim-iş Eğitimi alanından, Özel Eğitim alanından uzmanlar tarafından incelenip uygun görülüp, imzalanmıştır. Formda yer alan renk alanındaki sarı, kırmızı, mavi, ara, sıcak-soğuk, kontrast renk, resim yüzeyini boyama, estetik alanında yer alan güzel-çirkin soruları, oyun hamuru ve renkli kâğıtlara şekil vermedeki üç boyut uygulamaları özellikle Resim- iş eğitimi uzmanı tarafından incelenmiştir. Kavram algısı soruları ise özel eğitim uzmanı tarafından incelenip uygun görülmüştür. Formun tüm soru ve uygulamalarını bir eğitim uzmanı da inceleyip uygun görmüştür. Formda yer alan bölümler uzmanların tamamı tarafından incelenmiştir.

6.5.1.1 Uygulama Gözlem Formunda Kavramsal Algıyı Ölçen Görsel Resimler

Kavramsal algıyı ölçen resimlerin büyük çoğunluğu elle araştırmacı tarafından çizdirilmiştir. Az bir kısmı ise internette bakılıp bir güzel sanatlar öğrencisine çizdirilmiştir. Kavram sorularının karşılığı olan bu resimler uzmanlar tarafından uygun görülmüştür.

6.5.2 Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrencilerin Engellerine Yönelik Uygulamalar:

Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara engellerini giderici amaçlı yaptırılan uygulamalar Resim Eğitimi uzmanı bir öğretim üyesi ve Özel Eğitim uzmanı olarak bir akademisyen ve bu alanda çalışan Özel Eğitim öğretmenleriyle konuşularak uygulamalar şekillendirilmiştir.

7. Öğrencilere uygulanan değerlendirme formu ve uygulama bulguları

Otistik bireyler Y, X, E, F harfleriyle etik açıdan isimleri bilinmemesi için kodlanmıştır.

7.1 Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrencilerin Engellerine Yönelik Uygulama Bulguları

7.1.1 Sıralama ile ilgili uygulamalarda; geometrik şekillerle ilgili bulgular

Y: Verilen komutlar aracılığı ile üçgen, kare, dikdörtgen, daire sıralamasını yapabirmiştir.

X: Sıralamada kare yerine dikdörtgen üçgen yerine kare sıralaması yaptı fakat geometrik şekillerin isimlerini bilmektedir. Bu otistik çocuğun dikkati verememe sorunu görölmüştür.

E: Geometrik şekillerin sıralarını yapabilmekte, verilen komutlar doğrultusunda üçgen, daire, dikdörtgen, kare şekillerini sıraya koyabirmiştir.

F: Sırasıyla söylenen geometrik şekillerin (dikdörtgen, daire, kare, üçgen) sıralamasını yapabildiği görölmüştür.

7.1.2 Sıralama ile ilgili uygulamalarda; sayı sıralaması ile ilgili bulgular

Kendilerine söylenen sayıları sıra ile komutlara uygun şekilde sıralamayı tüm çocuklar yapabirmiştir.

7.1.3 Resim çizdirme ile ilgili bulgular:

Bu uygulama yaptırılırken, iki türlü yol izlenilmiştir.

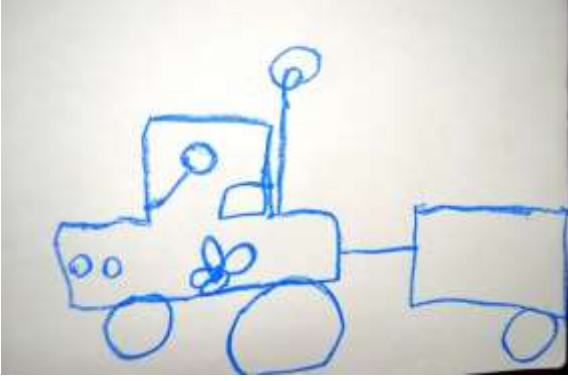
F: Birinci yol; resim yaptırmaya elverişli bir otistik çocuğa bir ay boyunca yönlendirme yoluyla yağlı boya çiçek resmi çizdirilmiştir. Çizdirilen çiçek resmi çiziminde yardım edilmiş, boyama aşamasında nereye ne renk atabileceği sorulmuş, bilemediği noktalarda yönlendirme yapılarak başarılı şekilde yağlıboya resim tamamlanmıştır.

İkinci izlenen yol; 3 otistik çocuğa takıntılı oldukları konular hikâyeleştirilmiştir. Hikâyeleştirilen konuyla ilgili yönlendirmeli ya da yönlendirmesiz kısa süren resimler çizdirilmiştir.

Y: Bu otistik çocuğa öncelikle takıntılı olduğu motor pervanesi anlatıldı. Sonra motor pervanesi ile ilgili ne tür araçların olduğu soruldu. Sonrasında alınan cevaba göre söylediği nesnenin (örneğin yel değirmeni) yönlendirme ile parçaları sorulup ardından parçaları tek tek çizdirildi.

X: Bu otistik çocuğun pizzaya tükürüldüğü takıntısı vardır. Bu otistik çocuğa önce pizza anlatılıp sonrasında pizzanın şekli soruldu. Daha sonrasında pizzanın içindeki malzemeler ve renkleri sorulup sırayla çizdirildi.

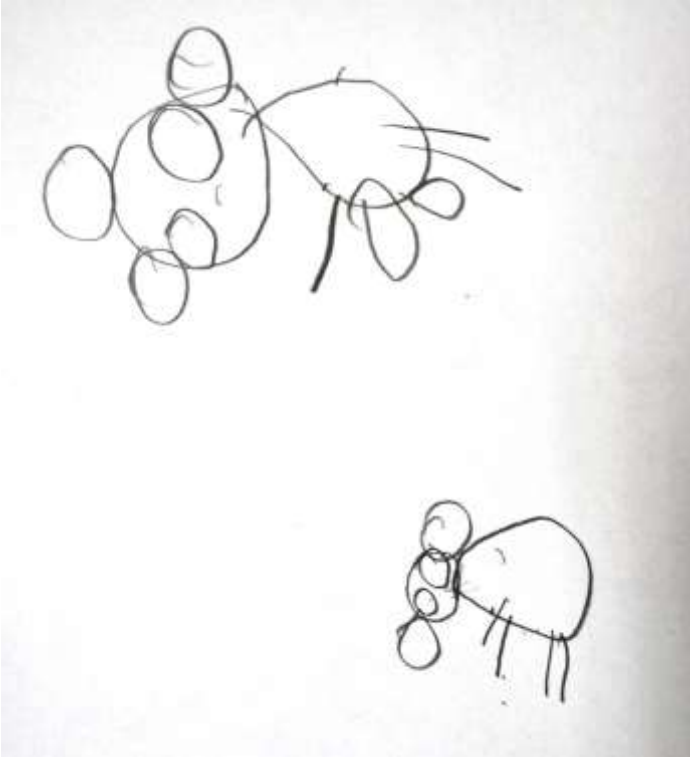

E: Bu otistik çocuk ise sayılarla ilgili takıntılıydı. Çocuğa sayıyla ilgili nelerin var olduğu sorulmuş çocuk ise saat yanıtı vermiştir. Çocuğa yönlendirme yolu ile saat parçaları sorulup tek tek çizdirilmiştir. Sonrasında çocuk kendi iradesi ve yönlendirmesiz sayıyı kullanarak birçok resim çizmiştir.

7.1.4 Ses çıkartarak hayvan taklidi ile resim çizdirme ile ilgili bulgular

X: Bu otistik çocuğa koyunun her parçası tek tek söylenilmiş fakat çocuğun dikkati resmin üstünde olmadığı için yönlendirmelere tam olarak yanıt verememiştir. Resim istenilen hayvan görüntüsünü net olarak oluşturamamıştır. Çizilen koyun resmi bakıldığında koyun olarak görülmemektedir.

Y: Bu otistik çocuğa at imgesinin ne hatırlattığı sorulmuş ve at arabası yanıtı alınmıştır. Yine yönlendirme ve komutlarla at arabası çizdirilmiştir.

E: Bu çocuğa kedi resmi komutlar ve yönlendirmelerle çizdirilmiştir.

F: Bu otistik çocuğa çiçek resmi komut ve yönlendirmelerle çizdirilmiş ve başarılı olunmuştur.

7.1.5 Soyut resim çizdirme ile ilgili bulgular

Otistik çocuklara sevgi denilince ne akıllarına geldiği sorulup, aile örneğinden yola çıkılarak daha geniş kapsamlı açıklama yapılp aile sevgisi çizdirilmeye çalışılmıştır. Soyut bir kavram olan sevgi yönlendirmelerle otistik çocuklarda kısmen de olsa çizdirilebilmiştir.

7.1.6 Birlikte çalışarak işbirliği ile iletişim becerilerinin artırılması ile ilgili bulgular

Oluşturulan gruptaki otistik çocuklara verilen malzemeler içerisinde kısmen boya eksik verilmiştir. Eksik olan boya ihtiyaçlarını yönlendirme ve yönlendirmesiz birbirlerinden isteyerek işbirliği ortamı oluşturulması başarılıdır.

7.1.7 Çeşitli resimlerin yerleri değiştirilip dikkat arttırma ile ilgili bulgular

Sıralama çalışmalarındaki metot gibi bazı hayvan resimlerinin yerleri değiştirilerek hangi hayvanın yerinin değiştiği otistik çocuklara sorularak dikkatleri analiz edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca yaptırılan resimlerde çocukların ilgi duyduğu nesnelere hikâyeleştirilip resim çizimlerinde yönlendirme yapılarak dikkatler arttırılmıştır.

7.1.8 Muhakeme yapabilme ile ilgili bulgular

Uygulama Gözlem formundaki sorular karşılaştırma gerektirdiğinden muhakeme yapabilme yetisini de ortaya çıkarmaktadır. Muhakeme yapabilme yetileri Uygulama Gözlem formundaki sorulara bakılarak oluşturulmuştur.

Muhakeme sorularına öğrencilerden; X: 35 sorudan 25 doğru Y:35 sorudan 27 doğru E: 35 sorudan 27 doğru F: 35 sorudan 30 doğru yanıt vermiştir. Otistik öğrencilerin yönlendirme ve bilgilendirme ile muhakeme yetilerinin daha iyi seviyeye gelebileceği düşünülmektedir.

7.2 Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrencilerin Gözlem Formu Değerlendirme Bulguları

1. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin büyük çoğunluğu ara renklerin isimlerini bilip türlerini bilmeyip, renklerin karışımını yapabilmektedir.
2. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin yarısı sıcak soğuk renkleri tanıyabilmektedir.
3. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin büyük çoğunluğu renkleri doğru olarak görsele uygulayabilmektedir.
4. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin yarısından fazlası görsel nesne yüzeyinde pastel boya uygulaması yaparken ellerini kullanabilirken bir kısmı kullanamamaktadır.
5. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin çoğu gösterilen nesnelere daha güzel olanı ayıklayabilmektedir.
6. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin çoğu görsel nesnede yer alan figürlerden güzel ve çirkin kavramlarını ayırt edememektedir.
7. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin büyük çoğunluğu yönlendirmeye oyun hamuruna şekil verebilmektedir. █

8. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin çoğu oyun hamurlarını karıştırarak ara renk oluştururken daha azı ara renk oluşturamamaktadır.
9. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin tamamı yönlendirme ile kâğıdı kesebilmektedir.
10. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin kâğıtları istenilen şekli tamamı yapabilirken büyük çoğunluğu yardım ile yapabilmektedir.
11. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin bir kısmı kendi başına bağımsız olarak kâğıtlara üç boyut verebilirken bir kısmı yardım ile kâğıtlara üç boyut verebilmektedir.
12. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin çoğu kâğıtlara bir kısmı yardımla amaca uygun biçim verebilirken bir öğrenci biçim verememiştir.
13. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin büyük kısmı yardımlarla birlikte kâğıtlarla oluşturulan formlarda ritim oluşturabilmekte bir öğrenci ise ritim oluşturamamaktadır.
14. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin tamamı iki boyutlu yüzeyde bulunan üçgen ve kare gibi geometrik şekilleri ayırt edebilmektedir.
15. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin tamamı oran orantı kurabilmektedir.
16. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin $\frac{3}{4}$ 'ü uzun kısa ilişkisini görsel nesnede görebilmektedir.
17. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin tamamı nesnelere soğuk sıcak ilişkisini kurabilmektedir.

18. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin tamamı görsel nesnede yer alan resimlerden yeni ve eski ayrımını yapabilmektedir.
19. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin tamamı boş dolu ilişkisini kurabilmektedir.
20. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin tamamı görsel nesnede çizilmiş yarı nesneyi çizerek tamamlayabilmektedir.
21. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin $\frac{3}{4}$ 'ü az çok ilgisini kurabilmektedir.
22. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin yarısı sağlam kırık farkını görebilmektedir.
23. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin $\frac{1}{2}$ 'si nesnelere arasında şişman zayıf ilişkisini kurabilmektedir.
24. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin $\frac{1}{2}$ 'si çizilen nesnede eksik bırakılan parçayı seçeneklerden bulabilmekteyken diğerleri bulamamaktadır.
25. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin $\frac{1}{2}$ 'si belirli yönlerde bulunan nesnelere arasında farklı yöndeki nesneyi bulabilmekteyken diğerleri bulamamaktadır.
26. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin tamamı belirli noktasal çizilmiş resmi birleştirerek çizebilmektedir.
27. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin tamamı çizilmiş hazır görsel nesnelere temiz kirli ayrımını yapabilmektedir.
28. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin $\frac{1}{2}$ 'si nesnelere alt üst ayrımını yapabilmektedir.
29. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin tamamı hazır görsel nesnelere açık kapalı ayrımını yapabilmektedir.
30. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin $\frac{1}{2}$ 'si hazır görsel nesnelere yukarı aşağı ayrımını yapabilmektedir.
31. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin tamamı hazır görsel nesnelere dağınık düzenli ayrımını yapabilmektedir.
32. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin $\frac{3}{4}$ 'ü hazır görsel nesnelere hızlı yavaş ayrımını yapabilmektedir.
33. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin büyük çoğunluğu hazır görsel nesnelere ön arka ayrımını yapabilmektedir.
34. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin $\frac{1}{2}$ 'si hazır görsel nesnelere içinde dışında ayrımını yapabilmektedir.
35. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin tamamı hazır görsel nesnelere yaşlı genç ilgisini kurabilmektedir.
36. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin tamamı sert yumuşak ayrımını kurabilmektedir.

37. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin tamamı hazır görsel nesnelere kalın ince ayrımını kurabilmektedir.
38. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin tamamı hazır görsel nesnelere uzak yakın ayrımını kurabilmekteyken diğer öğrenciler kuramamaktadır.
39. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin ½ 'si hazır görsel nesnelere ağır hafif ayrımını kurabilmektedir.
40. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin tamamı hazır görsel nesnelere benzer yakın ilişkisini kuramamaktadırlar.
41. Özel Umut Damlaları Rehabilitasyon Merkezi'nde yer alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan öğrencilerin kavramsal sorulara toplamda verdikleri yanıtların büyük çoğunluğu doğru yanıtlanmıştır. Her öğrenciye 35'er kavramsal soru sorulmuş ve toplam dört öğrenciye 140 soru sorulmuştur. Her öğrencinin yanlış cevap sayısı birbirine yakın olup, toplamda 31 yanlış yanıt verilmiştir. Ortalama kavramsal sorularına öğrenciler yaklaşık 5 te 1 yanlış cevap verilmiştir. Öğrencilerin doğru sayısı cevapların büyük çoğunluğu oluşturmuştur.

7. SONUÇ ve VARGILAR

8.1 Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrencilerle İlgili Gözlem Formuna Ait Sonuç Ve Yorumlar;

- 1- Hazır görsel resmin boyanmasında kullanılan renklere bakıldığında, otistik çocuklar çalışmalarında, göze çarpan parlak ve sıcak renkleri daha çok tercih ettikleri görülmüştür. Dört otizimli çocuktan 3'ünün ana renkleri bildiği; büyük kısmının ise ara renklerin isimlerini bildikleri fakat türü olarak ara renk olduğunu bilmedikleri görülmüştür.
- 2- Görsel nesne resim boyaması yaparken bazı öğrencilerin sınır-kontor çizgilerini taşırdığı görülse de büyük ölçüde taşıma olmadığı görülmüştür. Renkleri nesneye verirken hoşlarına gittiği gibi verdikleri görülmüştür. Bir çocuğun ise kalemi tutarken zorlandığı tespit edilmiştir.
- 3- Otistik çocuklar kendilerine gösterilen, kırıştırılmış ve kötü görünen bir karton ile düzgün şekillendirilmiş bir karton arasındaki güzel ayrımını yapmada zorlanmadıkları fakat çöp kutusu ve çiçek arasındaki güzel ayrımın yarısını yapamadığı görülmüştür. Otistik çocukların estetik algılarının olduğu fakat dikkatleri dağınık olduğunda bu ayrımı yapamadıkları görülmüştür.
- 4- Farklı renkteki oyun hamurlarını karıştırıp ara renk elde etmede; bazı otistik çocukların renk karışımını yapabildikleri, birinin sözel ifade ile yaptığı, birinin ise renk karışımını yapamadığı görülmüştür.
- 5- Üç boyut algısı otistik öğrencilerde gelişmiştir. Takıntıları olduğu ya da sevdikleri nesnelere çoğunlukla komut almadan üç boyutlu verebildikleri gözlemlenmiştir.
- 6- Gözlemler sonucu öğrenciler çalışma yaparken; malzeme paylaşımında yer yer yönlendirme almazken yer yer hocaları aracılığı ile komut alarak işbirliğine gitmektedir.
- 7- Otizm Spektrum Bozukluğu olan öğrencilerin el kasları kâğıt kesme ve oyun hamuruna şekil verme için gelişkindir. Fakat öğrencilerin çoğu dikkati verememe problemlerinden kesme ve şekil vermede yönlendirme, komut almaktadırlar.

- 8- Otizm Spektrum Bozukluğu olan öğrencilerin kavram sorularına çoğunlukla doğru yanıt verdikleri görülmüştür.
- 9- Uygulama gözlemleri sonucunda Otizm Spektrum Bozukluğu olan öğrencilerin görsel sanatlar uygulamalarında; öğrencilerin büyük çoğunluğunun sözel, model olma özellikle yönlendirme ihtiyacı olduğu gözlemlenmiştir.
- 10- Otistik çocuklar basit görselleri çözümleyebiliyor. Çoğu otistik çocuk karmaşık görselleri çözümleyememektedir fakat asperger sendromu gibi bazı otistikler çok karmaşık görselleri normal bireylere göre daha iyi çözümleyebilmektedirler.

8.2 Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrencilerin Engellerine Yönelik Uygulamalara yönelik sonuç ve vargılar;

Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara engellerini giderici amaçlı yaptırılan uygulamalar alanla ilgili uzmanlarla görüşülerek uygulamalar şekillendirilerek daha sağlıklı sonuçlara erişilmesi sağlanmıştır.

8.2.1 Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrencilerin Engellerine Yönelik Uygulama Bulguları İle İlgili Sonuçlar

8.2.1.1 Sıralama ile ilgili uygulamalarda; geometrik şekiller ve sayılarla ilgili sonuçlar

Öğrencilerin aldıkları eğitim-öğretimin katkısıyla geometrik şekilleri tanıdıkları ve sıralama yapabildikleri görüldü fakat sıralamayı yaparken dikkat problemi olan bu öğrencilerin sürekli yönlendirme ve dikkatini şekiller üstüne çekmek gerektiği görüldü. Otistik öğrenciler sayıları sıralamada herhangi bir sıkıntı yaşamamaktadırlar. Buradan şu sonuca varılır ki otistik çocuklar yönlendirme ve dikkatlerini çekme yoluyla sıralama ve düzen oluşturabilirler. Eğitimde göz önünde bulundurulması kaçınılmaz olarak öngörülmektedir.

8.2.1.2 Resim çizdirme ile ilgili sonuçlar

Bu uygulama yaptırılırken, iki türlü yol izlenilmiş ve sonuca erişilmiştir.

Birinci yolda resim yaptırmaya elverişli bir otistik çocuğa bir ay boyunca yönlendirme yoluyla yağlı boya çiçek resmi çizdirilmiştir. Otistik öğrenciye çizdirilen resimde yardım ve yönlendirme yapılmış ve çok başarılı bir sonuca ulaşılmıştır. Öğrencinin dikkati sürekli resim üzerinde tutulması başarılırsa ve doğru yönlendirme ve yardımlar yapılırsa yetenekli otistik öğrenciler başarılı olur sonucuna varılmıştır.

İkinci izlenen yolda üç otistik çocuğa takıntılı oldukları konular hikâyeleştirilmiş ve o konuyla ilgili yönlendirmeli ya da yönlendirmesiz kısa süre içerisinde resimler çizdirilmiştir. İzlenen bu yolda öğrencilerin dikkatini resim üzerine çekmek için çizilecek konu ile ilgili hikâyeleştirme yapılmalıdır. Otizimli çocukların takıntılı oldukları nesne resim konusu edildiğinde, ilgi duydukları konular aracılığıyla resim çizdirmenin başarılı olduğu görülmektedir.

8.2.1.3 Ses çıkartarak hayvan taklidi ile resim çizdirme ile ilgili sonuçlar

Otistik çocuklara sesi çıkartılan hayvanları önce tanımları sağlanmış, sonrasında hayvanın resmini çizmede zorlanmamaları için o hayvanların resimleri gösterilmiş ve ardından hayvanın her parçası için anlatım yapılmıştır. Bir çocuğun dikkat dağınıklığından ötürü yapmada zorlandığı görülmüştür. Diğer öğrencilerin yönlendirmelerle çizebildiği görülmüştür. Demonstrasyon, gösterme, sözlü anlatım gibi teknikler aracılığı ile ve de çocuğun dikkatini kontrolde süreklilik sağlandığında yönlendirmelerle resim çizdirilebileceği sonucuna varılmıştır.

8.2.1.4 Soyut resim çizdirme ile ilgili sonuçlar

Otistik çocuklara soyut kavramalar aracılığıyla resim çizdirmek çok zordur. Çünkü otistik çocuklar olay ve durumları somut algılarla soyutu algılamakta büyük zorluk yaşarlar. Fakat bazı basit soyut kavramları hikâyeleştirip kendi hayatındaki bir duruma özdeşleştirildiğinde çocuk yine yönlendirmelerle soyut resim çizebileceği sonucuna varılmıştır. Örneğin sevgi konusunun aile konusuyla özdeşleştirilip aile resminin çizdirilmesi gibi.

8.2.1.5 Birlikte çalışarak işbirliği ile iletişim becerilerinin artırılması ile ilgili sonuçlar

Otistik çocuklar normalde birlikte işbirliği yapmakta güçlük çekerler. Oluşturulan gruptaki çocuklara eksik malzeme verilerek ellerindeki malzemeleri yönlendirmeli ve yönlendirmesiz birlikte kullanmaları sağlanarak kısmen de olsa birlikte işbirliği yapabilecekleri sonucuna varılmıştır.

8.2.1.6 Çeşitli resimlerin yerleri değiştirilip dikkat artırma ile ilgili sonuçlar;

Demonstrasyon, hikâyeleştirme yoluyla yönlendirilen otistik çocukların çizim ve yer belirlemede aşama kat edip yapabildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

8.2.1.7 Muhakeme yapabilme ile ilgili sonuçlar

Uygulama Gözlem formundaki sorular aracılığıyla büyük oranda muhakeme yapabildikleri görülmüş, Otistik öğrencilerin yönlendirme ve bilgilendirme ile muhakeme yetilerinin daha iyi seviyeye gelebileceği sonucu öngörülmüştür.

KAYNAKLAR

- Darıca, N., Abidoğlu, Ü., & Gümüşcü, Ş. (2011), Otizm ve Otistik Çocuklar, İstanbul: Özgür Yayınları.
- Wing, L. (2012), Otizm El Rehberi. (S. Kunt, Çev.) İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Geçen, Fahrettin, (2009), 12-15 Yaş Ergenlerin Resimlerinde Görme Biçimleri, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya.

Geçen, Fahrettin, (2015), Görsel Sanatlar Uygulamaları İle Özel Eğitim Kapsamında Yer Alan Bireylerin Eğitsel Gelişimleri, OMÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmış Doktora Tezi, Samsun.